

Hudební nauka v kostce pro 5. ročník

Stupnice

Celotónová stupnice postupuje po celých tónech (např. od c c-d-e-fis-gis/as-hes-c)

Pentatonika je odvozená od 5ti kvintových kroků f-c-g-d-a, seřazených do stupnice c-d-f-g-a

Základní hudební formy

Základem každé hudební skladby je motiv, což je krátká, lehce zapamatovatelná myšlenka, která se ve skladbě často opakuje. (např. B. Smetana symfonická báseň Vltava-motiv řeky).

Delší hudební myšlenka je **téma**. Neopakuje se tak často. (Např. B. Smetana Vyšehrad – harfy).

Hudební věta je nejmenší samostatný a uzavřený hudební celek.

Souvětí (perioda) vzniká řazením dvou hudebních vět. První věta se nazývá **předvětí**, druhá **závětí**.

Nejmenší hudební formou je **malá písňová forma**. Tuto formu má většina lidových písní.

Forma může být dvoudílná nebo třídílná.

Dvoudílná má díly **a b** (Např. Tráva neroste)

Třídílná má díly **a b a** (Ráda, ráda) nebo **a b c** (Hej Slované)

Velká písňová forma je složena z několika částí, kdy každá sama o sobě představuje malou písňovou formu.

Periodizace evropské hudby (rozdělení hudby na hudební období)

Počátky hudby-pravěk, starověk	do 3.tisíciletí před našim letopočtem
Hudba ve starověkých civilizacích	od 3.tisíciletí před n.l. do 5.století našeho letopočtu
Středověk	od 5. stol n.l. do 14.stol.
Renesance	15. - 16. stol.
Baroko	17. stol. - 1. polovina 18.stol.
Klasicismus	1. pol. 18. stol. - začátek 19.století
Romantismus	19. století
Hudba 20. století	

Počátky hudby

O nejstarší hudbě se dozvídáme z **jeskynních kreseb**. V pravěku byla hudba součástí rituálů. Pomocí zpěvu, tance a jednoduchých nástrojů lidé přivolávali dobrý lov, déšť apod. V pravěkých sídlištích byly nalezeny zvířecí rohy, kostěné píšťaly, vyschlé plody, luk a jiné.

Hudba ve starověkých civilizacích

V této době se rozvíjela v nejvyspělejších zemích - v Egyptě, Řecku a Římě. Řekové spojovali hudbu s poezií, tancem a divadlem. Řecká hudba též nedílnou součástí divadelních představení. Z této doby se dochovalo 10 neúplných zápisů. Nejznámější je **Seikilova píseň**. Hudbu zapisovali písmeny řecké abecedy. Hudba byla jednohlasá, zpěváci byli doprovázeni hudebními nástroji (šalmaj, kithara, harfa, Panova flétna).

Středověk

Velký vliv na hudbu středověku mělo křesťanství. Lidé se scházeli v chrámech při bohoslužbách. Liturgický (náboženský) zpěv byl součástí církevních obřadů. V Evropě se rozšířil tzv. **gregoriánský chorál, jednohlasý zpěv na latinské texty**. Zapsán je speciálními znaky, kterým říkáme neумы. Ty se nepsaly do notové osnovy, ale psaly se nad text. Později se začal používat čtyřlínková notová osnova.

Vedle církevní hudby provozovali hudbu potulní muzikanti. V 11. století se ve Francii objevují potulní zpěváci **trubadúři a truvéři**. V Německu později **minesengři**. Svými písněmi opěvovali krásu žen a statečnost rytířů.

Nejstaršími českými písněmi jsou jednohlasé **Hospodine pomyluj ny, Svatý Václave** a zvláštní význam měla píseň **Ktož sú boží bojovníci**.

Renesance

V této době byla hudba součástí slavností, hostin nebo turnajů. Rozvíjela se hudba instrumentální (nástrojová). Vznikaly první skladby pro loutnu, varhany, violu da gamba, zobcové flétny.

Renesanční hudba je spojena s tzv. *Vokální polyfonií*. (vokální hudba = zpívaná, polyfonie = vícehlas). Mistrem vícehlasu byl **Giovanni Pierluigi da Palestrina**. Napsal šestihlasou mši Missa papae Marcelli. Dalším mistrem vokální polyfonie byl **Orlando di Lasso**. Složil přes 2000 vokálních děl. Pěveckými sbory a posluchači je velmi oblíbená skladba **ECHO**. Představitelem české renesanční hudby je **Kryštof Harant z Polžic a Bezdržic**.

Baroko

Barokní hudba se stále více provozovala ve šlechtických palácích. Šlechta si pořizovala kapely a dvorní hudebníky. Vznikaly první komorní orchestry. Základem orchestru byly smyčcové nástroje a nástroje dechové dřevěné.

Hudba se provozovala také v chrámech, kam měli přístup i chudí lidé. Zde se provozovala hudba na varhany a hudba vokální.

Hudební formy baroka:

Fuga = polyfonní skladba dvou až pětihlasá. Obvykle má jedno téma, které je provedeno postupně všemi hlasy

barokní suita = soubor barokních tanců, které se prováděly při slavnostech (allemande, courante, sarabanda, gigue, menuet, gavota a jiné).

concerto grosso = skladba, ve které se střídá menší skupina sólových nástrojů a orchestr

sólový koncert = jeden sólový nástroj s doprovodem orchestru

toccata = skladba pro klávesové nástroje. Má rychlé a úderné tempo (tokáre=bubnovat)

triová sonáta = komorní skladba pro 3 nástroje

opera = rozsáhlá hudebně-dramatická skladba prováděná v divadle. Vznikla v Itálii.

Skladatelé baroka:

J.B. Lully, H. Purcell, G. P. Telemann, J. P. Rameau,

a

Antonio Vivaldi, Georg Fridrich Handel, Johan Sebastian Bach(viz HN v kostce 4. ročník)

Baroko v Čechách: Václav Adam Michna z Otradovic (Česká mariánská muzika), Pavel Josef Vejvanovský, Jan Dismas Zelenka, Bohuslav Matěj Černošský, Jan Zach, František I. Míča

Klasicismus

Postavení hudebníků a skladatelů nebylo dobré. Vrchnost si najímala kapelníka, který skládal hudbu a nacvičil ji s hudebníky. Mnohdy byla hudba jen hudební kulisa k pobavení.

Hudba se provozovala také koncertně, kde se od posluchačů začalo vybírat vstupné. Nový způsob provozování hudby souvisel se zdokonalením hudebních nástrojů a vznikem nástrojů nových (klavír, klarinet). Skládaly se složitější skladby s větším nárokem na technické provedení. Z orchestru se stalo symfonické těleso s počtem 40 a více hráčů. Klasická hudba je srozumitelná, lehce zapamatovatelná, s přehledným doprovodem. Rytmus je pravidelný.

Hudební formy klasicismu

Symfonie = čtyřvětá skladba pro orchestr

Koncert = skladba pro sólistu a orchestr. Má obvykle 3 věty.

Sonáta = skladba pro sólový nástroj, nebo nástroj, který hraje s klavírem. Má 3-4 věty.

První věta symfonie, sonáty a koncertu je nejčastěji komponovaná v **sonátové formě**. Dělí se na 3 části:

EXPOZICE PROVEDENÍ REPRIZA

Skladatelé klasicismu:

Klasicismus v Čechách: J. K. Vaňhal, J. V. Stamic, J. A. Benda, Fr. X. Brixl, J. A. Koželuh, J. Mysliveček, Klasické trojhvězdy: **Josef Haydn, Wolfgang Amadeus Mozart, Ludwig van Beethoven** (viz HN v kostce 3. a 4. ročník)